

петрички и разложки зурнаджии, свиренето не прекъсва, *глашникът и тъпанджията* държат ритмохармонична основа, върху която *майсторът* прави преход към новата мелодия.

При гоцеделчевските свирачи има специална стратегия за преход “в движение” – т. нар. *чатма*, обяснена като “разбъркване на музиката”, при което водещи са двамата тъпанджии. Те разбират кога да направят *чатма* без специален знак от зурнаджиите, следейки мелодията – когато зурнаджиите я *дигат*, те усещат, че може да започнат своеобразния си ритмичен диалог, който по същество е импровизационен дял. Тъпанджиите спират *чатмата*, когато “песента трябва да се свали” – инициативата поемат зурнаджиите, свири се нова мелодия, а тъпанджиите я съпровождат в един ритъм. Двамата *зурндажии майстори* си сменят мелодиите и водачеството, като си дават знак с вдигане на зурната без да спира свиренето: “Сменяваме тупанджиите без да спират... Това си е вързано. От край време така си е останало. От старите. Върви като китка... Търсят друга песен, веднага да го сменим. Казват – свири друга песен през време на свиренето. Някой вдига...” [А.С., с. 36-38].

В зурнаджийската музика освен ярко индивидуализираните ритмо-интонационни комплекси (формули), има и зони на инерционно движение, които свързват тематизираните моменти. Тези “междоформулни полета” [Захариева, 1979:58-59], в които музикалното протичане се движи по инерция са встъпителни, отправни точки на музикалното движение и междоформулни преходи в процеса на музикалното формоизграждане.

Зурнаджийските изпълнения винаги започват със зона на инерционно движение, наричана от музикантите *аварация*, *вариак* (музикантските термини вероятно произтичат от фонетически променената дума вариация). Това е момент за подготовка, за настройване на свирачи и инструменти. Зурнаджията се разсвирва, като същевременно проверява инструмента. Този практически момент има и естетически нюанс – свирачите не случайно наричат изсвиреното при *аварацията* – *мелодия*. *Аварациите* текат като поток на музикалното съзнание. В този поток самите музиканти не знаят какво точно се случва – с ръцете и с дъха си те произвеждат музикално движение, което не осъзнават. *Аварацията* е технична игра, чрез която музикантите освобождават съзнанието си и същевременно го подготвят да влезе в организирана музикална мисъл: “Аварацията е започването на музиката. Като се опитва дали гепи секаде, дали фаща секаде зурната. След аварацията почва маането. Аварацията опитва къде що фаща. Не могат двамата направо да почнат песента, а трябва да опитат зурните. Настройката се вика аварация” [Пейчева, 1993:53].

Преходите, свързващи различни тематични комплекси в зурнаджийската музика най-често протичат като свободни инструментални построения. Те се появяват в моменти когато *зурнаджията майстор* е изчерпал потенциала си за интерпретация на вече третиран мелодико-ритмичен модел. Една от стратегиите на преход се изразява в свирене на продължителен равен тон от водещия зурнаджия (*майстор*) преди началото на следваща *песна*. Задържайки тона, свирачът обмисля какво и как ще свири, като същевременно комуникира жестово с другите музиканти и ги подготвя за предстоящата музика. Друг начин за изграждане на междоформулните полета е изсвирването на специално свързващо построение-интермедия, наричано от зурнаджии *интредукция*. Названието и подходът вероятно са взаймствани от медийно поднасяната традиционна музика, при която между куплетите на песните инструменталистите